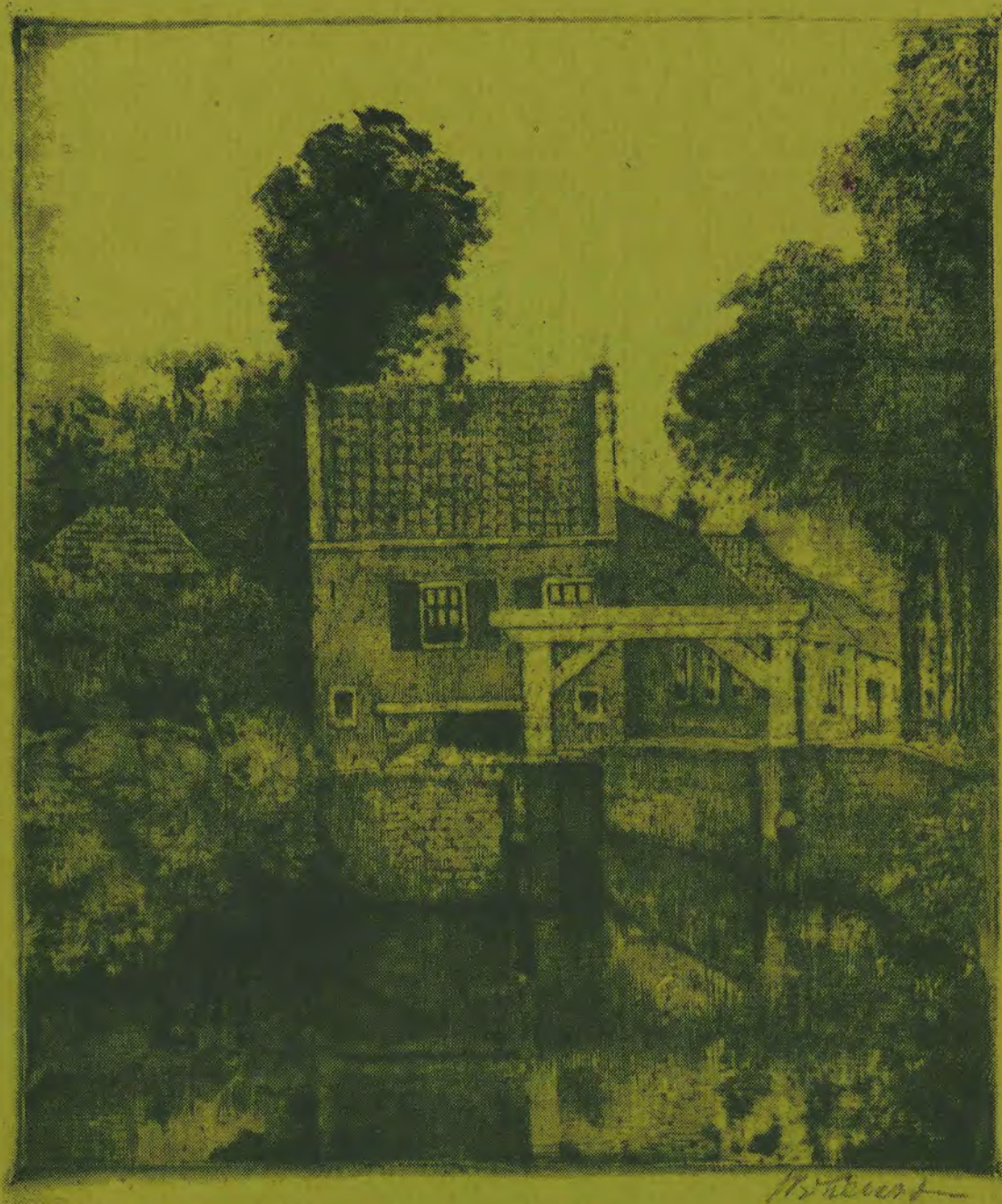

Historische Kring Maarssen

Steegstra

MEESTER SCHILDERS

VOOR ONDERHOUD- EN
RESTAURATIESCHILDERWERK

Fazantenkamp 51
3607 CC Maarssen
of
Postbus 1237
3600 BE Maarssen
Telefoon: 03465-63 316

**RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
+VOORDEEL +VAKMANSCHAP
+KWIEKE SERVICE
radio en t.v. speciaalzaak
electron**

Diependaalsedijk 1, Maarssen
Telefoon 03465-6 20 81/6 86 80

Wij verkopen uitsluitend scharrelvlees en vleeswaren!

Slagerij Dorresteyn

Nassastraat 4
Maarssen

Sinds 1882!

Met scharrelvlees eet je gezond!

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, Mevr. I.G.M. van Veggel-Teijink, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67028, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, B. de Ruiter, Drs. W. Smits, N. van Tricht en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84).

Redactie: Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, R.H.C. van Maanen, Drs. W. Smits en Drs. J.W. Verhoef.

Redactieadres: Emmaweg 17, 3603 AK Maarssen, tel.: 03465-71575.

Ledenadministratie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

18e Jaargang no. 1, april 1991

Verschijnt 4 x per jaar

KRINGNIEUWS

Jaarvergadering 1991

Op donderdag 7 februari j.l. vond de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats. De belangrijkste punten waren:

- de notulen van de jaarvergadering 1990 en het jaarverslag werden goedgekeurd;
- het financieel verslag 1990 en de begroting 1991 werden eveneens goedgekeurd;
- de contributie voor 1991 blijft f 17,50;
- de bestuursleden mevr. A.H. Hogenhout-Hofman en mevr. G.M. Willekes-van Putten zijn herbenoemd; nieuw benoemd bestuurslid is dhr. V. Smits.

Bibliotheek

De bibliotheek van de Historische Kring Maarssen is geopend op iedere maandagavond, die samenvalt met de raadsvergaderingen, van 20.00-21.00 uur. De bibliotheek bevindt zich in Goudestein. De data van de avonden waarop de bibliotheek open is zijn 29 april, 3 juni, 1 juli en 16 september 1991. De bibliotheek wordt beheerd door de bibliotheekcommissie, die bestaat uit mevr. Broeksma (tel.: 60984), dhr. Van Maanen (tel.: 72512), dhr. Noltes (tel.: 61543) en mevr. De Ruiter (tel.: 63599). Voor nadere informatie kunt u zich tot hen wenden.

Excursie 1991

In aansluiting op de ledenavond (een lezing van dhr. D. Koen over de Nieuwe Hollandse Waterlinie) organiseert de Historische Kring een excursie naar het Fort bij Rijnauwen. Dit fort, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, is gebouwd tussen 1867 en 1869 naar een ontwerp van de Belgische vestingbouwkundige Brialmont, en moest het gebied aan weerszijden van de Kromme Rijn verdedigen. Behalve vesting is het fort ook een erg waardevol natuurgebied. Vanwege het militair gebruik was het fort hermetisch afgesloten; de natuur kreeg de kans zich te ontwikkelen en het werd een wijkplaats voor vele bedreigde planten en dieren.

De excursie vindt plaats op zaterdag 8 juni. Leden die willen deelnemen kunnen zich op de ledenavond opgeven bij mevrouw Willekes en contant de kosten ad f 2,50 betalen. Ook kan men zich aanmelden door z.s.m. f 2,50 over te maken op gironummer 290 73 76 t.n.v. Penningmeester Historische Kring Maarssen o.v.v. excursie.

Het is de bedoeling dat de deelnemers met eigen vervoer naar het verzamelpunt, theehuis bij fort Rijnauwen gaan en daar om 9.30 uur verzamelen op de achtste juni.

Deelnemers die niet over eigen vervoer beschikken kunnen dit kenbaar maken aan mevr. Willekes, tel. 03465-73173.

Onlangs zijn er weer twee boeken over Belle van Zuylen verschenen:

'*Belle van Zuylen tussen Verlichting en Romantiek. Nu eens dwaas, dan weer wijs*' bevat opstellen over Belle van Zuylen en een selectie uit haar correspondentie met Henriëtte l'Hardy. Het is geschreven/samengesteld door Joke J. Hermsen, Riëtte van der Plas e.a., en uitgegeven door Van Gennep. Dit boek bevat foto's, een uitgebreide bibliografie, is 148 pagina's dik en kost f 24,50.

'*Je bent een allerbeminnelijkste dwaas. Belle van Zuylen in briefwisseling met Benjamin Constant*.' De brieven werden uit het frans vertaald door Greetje van den Bergh. Het boek is uitgegeven bij Van Oorschot, omvat 516 pagina's en kost f 69,- (gebonden) of f 49,- (ingenaaid). Belle van Zuylen en Benjamin Constant, een schrijver en politicus die leefde van 1767 tot 1830, leerden elkaar in 1786 kennen. Belle was toen 45 en Benjamin 19. Zij correspondeerden met elkaar tot aan Belle's dood in 1805. Onduidelijk blijft of zij een amoureuze relatie of een hartstochtelijke vriendschap hadden. Hun band was aanvankelijk erg nauw, maar dit veranderde door Benjamins betrokkenheid bij de Franse revolutie, waar Belle geen affiniteit mee of sympathie voor had. Toen Benjamin in 1796 een verhouding begon met madame de Stael (een schrijfster die een veel bezochte salon in Parijs had) liet Belle weten hem niet meer te willen zien. Hun correspondentie ging nog wel door, maar alleen over literaire en praktische zaken. In een laatste brief van 10 december 1805 schreef Belle aan Benjamin, dat zij stervende was. Twee weken later overleed zij.

I. van Veggel-Teijink, secretaris

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteurs.
3. U kunt de kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 20 juni.

HET KLOOSTER

Tien jaar geleden heeft de heer J. van Veldhuizen in ons periodiek een eerste aanzet gegeven om de geschiedenis van vier kleine huisjes, die gelegen waren achter de Herengracht, te beschrijven. (1)

Deze huisjes, genaamd Het Klooster, zijn inmiddels verdwenen en op dezelfde plaats heeft de heer Frits Diepgrond een nieuw huis gebouwd.

Voordat tot sloop van de huisjes werd overgegaan heeft de Werkgroep Archeologisch Onderzoek van de Historische Kring Maarssen in samenwerking met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland onderzoek verricht naar de bouwgeschiedenis van deze huisjes.

Tot nu toe is echter het raadsel van de naam gebleven. Waar komt de naam Het Klooster vandaan? Heeft op deze plek echt een klooster gestaan?

Dat een antwoord op de uitdaging van Van Veldhuizen zo lang op zich heeft laten

wachten, geeft al aan dat het onderzoek verre van gemakkelijk was en dat het resultaat niet erg bevredigend is geworden.

In verschillende archieven komen we stukken tegen die aangeven dat grond in Maarssen en Maarsseveen tot kerken of kapittels behoorde, maar nergens is een lijn te ontdekken die ononderbroken voert tot het perceel grond dat later Het Klooster zou gaan heten.

Pas in 1655 (14 december) (2) komen we een akte tegen waarin vermeld staat dat 'Wij Steven van Suylen van Nyevelt heere tot

Het Klooster zoals het er in 1980 uitzag.

Bron: Orgaan H.K.M., 7e jrg. nr. 4, feb. 1981, p. 69.

Snaefborch etc. doen cont ende belyden voer ons ende onsen nacomelingen dat wij in ewigen erfpacht gegeven hebben ende geven mits dese aen sr. Hans van Essen synen erven ende nacomelingen seeckere erve ofte hoeve lants gelegen opde oostsyde der Vecht onder de gerechte van Maersenveen ontrent de brugge tot Maersen streckende vande selve Vecht tot aent Hoochlant toe, sulcx tselve alrede afgeheynt leggende is, daer Jacob Bogart met gelijcke erfpacht oostwaarts ende den heere De Wael met seeckere stuck lants westwaerts beneden naest gelegen zijn ende dat om dsomme van seven ende tseventich car(olus) guldens jaer(lijks) erfpachts'.

De enige aanduiding dat er gebouwen op de grond stonden, was dat er 'getimmer' op stond.

Het bedrag van 77 gulden erfpacht was een aanwijzing die we later konden gebruiken toen na het overlijden van Van Zuylen van Nyeveld zijn bezittingen getaxeerd moesten worden. 8 April 1665 gaf het taxatierapport aan dat Jacob Bogart aan erfpacht f 18,- moest betalen aan de Van Zuylen van

Nyevels en dat zijn bezit (er stond een huis op) f 300,- waard was. Johannes van der Meer, die op hetzelfde stuk grond ten noorden (in de hiervoor beschreven akte werd dit ten oosten genoemd) van de Vecht bezittingen had, werd voor dezelfde bedragen ingeschat.

Antonis Antonisz moest over een getaxeerde waarde van f 200,-, f 10,- erfpacht betalen en juffrouw Ellegoots had een bezit van f 500,- waarover ze f 30,- moest betalen, hetgeen gemiddeld neerkomt op een erfpacht van 6% van de waarde van het bezit.

Als laatste op de lijst kwam Hans van Essen voor, wiens bezit in tweeën werd getaxeerd. Als eerste werd opgegeven de 'estimatie van twee ende veertich g(ulden) jaar(lijks) erfpachts gaende uit de huysingen behorende sr. Van Essen ende sulcx doende hebben tselvde getaxeert waerdich te zijn d'somme van ses hondert vijftich ca(rolus) g(uldens)' en in tweede instantie ging men over 'tot taxatie van vier OUDE VERVALLE HUYSJES op den Gouden Hoef ende sulcx doende hebben d'selve getaxeerd waerdich te zijn d'somme van ses hondert carolus gulden'.

Het bezit van Van Essen was bij elkaar opgeteld f 1250,- waard en als we daar 6% over rekenen als het erfpachtcanon dan komen we op f 75,- uit, hetgeen goed in de buurt van de f 77,- uit 1655 (3) ligt, wat tot de conclusie mag leiden dat de bebouwing in 1655 dezelfde omvang had als in 1665, hoewel erfpacht in essentie geheven werd over de grond.

Na het overlijden van Hans van Essen en zijn vrouw Anna Jans vond er weer een taxatie plaats (1 juli 1674) en nu bleek pas waaruit het bezit bestond: een huis en erf genaamd de Campertoorn (waard f 600,-), een onbenoemd huis en erf van dezelfde waarde, twee kleine huisjes die f 400,- waard waren en als laatste vier kleine huisjes die gezamenlijk f 400,- waard waren. (3) Waarschijnlijk waren de vier huisjes in het laatstgenoemde jaar zo vervallen, dat de waarde daarvan daalde.

Volgens een testament, dat in 1674 te Antwerpen was opgemaakt, werden Pieter van Essen, Cornelis en Jacob Vereyck, Jacob de Vrijer en Jan Wittebol (beide diakenen te Amsterdam) en Jacob Jacobse uit Alkmaar de erfgenamen.

Pieter van Essen handelde 18 januari 1676 de zaken hier in Maarssen af en verkocht het gehele bezit aan de broers Willem en Isaack Bordet, waarna Isaack al in 1679 zijn helft aan zijn broer Willem verkocht.

Hoewel we bij de taxatie uit 1674 tot een totaal van acht woningen kwamen, zien we bij de verkoop van 1676 dat de broers Bordet kopen: 'seven woningen met de bepotinge ende beplantinge daer op staende . . . streckende voor uyt de riviere de Vecht tot aenden Thuyn ofte bogert van Claes Peterssen Backer toe, daer den heer Lodewijk Mahu oost, ende Augustijn van Eck west' naast gelegen zijn. Bovendien was het erfpachtcanon gezakt tot f 35,-.

Ondanks pogingen om deze beide problemen te verduidelijken zijn we er niet in geslaagd hier helderheid in te verschaffen. Vanaf 1676 bleven de woningen in het bezit van de familie Bordet. Na het overlijden van Willem Bordet, kwam het in het bezit van zijn vrouw Geertruid van Hoven en na haar overlijden erfde haar zoon Adriaan Parn in

1705 het gehele bezit van zijn 'vrouw en moeder'. (4)

Hoewel er nog steeds sprake was van zeven huizen, is de naam Het Klooster nog niet opgedoken, maar er was geen sprake meer van de toevoeging 'vervallen' bij de kleine huisjes. Willem Bordet had op dezelfde plaats een aantal nieuwe woninkjes gebouwd. Dit laatste wordt bevestigd door het verslag van de Werkgroep Archeologie want in het rapport is sprake van een oudere fundering waarop de huisjes waren gebouwd.

Pas na het overlijden van Adriaan Parn, koster en schoolmeester, (5) kwam de naam Het Klooster, of beter het 'zogenaamde' Klooster, voor.

Begin december 1733 werd zijn bezit verdeeld onder zijn zoon en zijn dochter. (6) Adriaan jr. erfde toen De Kampertoorn en het laatste huisje van Het Klooster en nog vier huizen die voor ons onderwerp niet van belang zijn.

Elisabeth Albertha Parn, gehuwd met Christiaan Emmery, erfde de Domstoorn, drie 'kleine huisjes achter 't selve staande in 't klooster' het huis naast de Domstoorn (waar de joodse rabbi Abraham Baësa toen woonde) en nog een voor ons niet belangrijk huis.

Voor ons onderzoek is van belang dat er weer sprake is van zeven huizen: De Kamperstoorn, de Domstoorn, een huis naast de Domstoorn en de vier huisjes die hier Het Klooster worden genoemd.

Voorts is van belang dat Het Klooster werd verdeeld, want vermoedelijk had Adriaan Parn het laatste huisje voorzien van een doorgang zodat de bewoner/huurder van de Kampertoorn zonder veel problemen naar de Diependaalsche Dijk kon komen.

Wat wij nu de Herengracht noemen, was in die dagen een ongeplaveid jaagpad, dat bij slecht weer in een modderpoel veranderde en ontoegankelijk werd.

HET KLOOSTER

Tot hiertoe waren de gegevens vrij volledig, maar toch kunnen we niet achterhalen waar de naam Het Klooster vandaan komt.

Geen enkel gegeven wijst in de richting van

de Domstoorn lag. Wellicht dat de bevolking de vier huisjes daarachter spottend het joodse of het 'zogenaamde' Klooster noemde, hoewel ook deze verklaring discutabel is.

In 1783 werd één van de huisjes (de uitdrukking Cameren, die in het Utrechtse gebruikelijk was voor dit soort kleine huisjes, die bedoeld waren om daar ouden van dagen en bedeeden in onder te brengen, werd in deze gehele periode niet gebruikt) verhuurd aan Beletje Levie.

In 1795 woonden hier: Meyer Levi, Mozes Izaak, Izaak Berlijn en Paula van Heemskerken. Maar de eigenaar is dan al geen (Portugese) jood meer.

Moseh Cohen had Het Klooster 14 september 1753 van Elisabeth Albertha Parn gekocht en diens zoon Matthias Moseh Cohen had het daarna al vrij spoedig geërfd (23 oktober 1753).

Na Cohen kwam het in handen van 'Monsieur Jan Verhagen, meester timmerman' die 23/24 december 1772 zowel Voorhoven (voor f 2900,-) als Het Klooster (voor f 1500,-) verkocht aan de voorzanger van de Portugesche Joodse Gemeente, Joshua Keyser (gehuwd met Sara Levi). Als we naar de erfpacht kijken, dan zien we dat deze geen enkele koppeling meer heeft met de werkelijke waarde van de grond of het bezit. Keyser moest slechts f 10,- betalen.

In 1789 kocht C.A.W. van Bose de huisjes op een veiling.

Toen hij de huisjes in 1813 verkocht aan Johannes Marinus de Rieux (rentenier, wonende op Vredehoop), bleken ze wel verhuurd te zijn, maar de namen van de huurders werden niet vermeld.

In 1829 werden voor het laatst huurders genoemd:

1. Dominicus van Riet (arbeider) gehuwd met Petronella Pesselen met twee kinderen.
2. Petronella Koppes gehuwd met Maria Goes. Hier woont ook nog Johannes Goes.
3. Coenraad Hofmeier (tuinman) gehuwd met Barta Denkens.
4. Johannes Barendse gehuwd met Geesje Kuyser. Hier woont ook nog Willem

Barendse in. (8)

Bij de eerste twee groepen bewoners werd vermeld dat ze rooms-katholiek waren.

Hierna volgde er bij koop en verkoop geen vermelding meer van bewoners.

De Rieux gaf 10 juni 1829 'onder voorbehouding van het genot van het vruchtgebruik zijn leven lang gedurende' (9) Het Klooster aan Meester Christiaan Pels Rijcken, die het aan de huidige Herengracht liggende Vredehoop al eerder van zijn moeder Maria Margaretha Pels (echtgenote van De Rieux) had geërfd.

Christiaan Pels Rijcken verkocht 7 juni 1832 zowel Vredehoop als Het Klooster aan Martinus Wijnaendts.

Naast Vredehoop woonden aan de ene kant notaris Van der Helm en aan de andere kant Johannes Spijker, telg uit een loodgietersgeslacht. (9)

Toen de erven van Wijnaendts 'in leven ambachtsheer vanden lande van Steyn, Willens, Vrijenhoef en Kalverenbroekje' (10) 18 februari 1874 Vredehoop en Het Klooster verkochten aan Jonkheer mr. Jan Minnema van Haersma de With, wonende op Doornburgh, was er nog steeds sprake van 'vier woningen', hoewel er weer niet gerept werd over de bewoners.

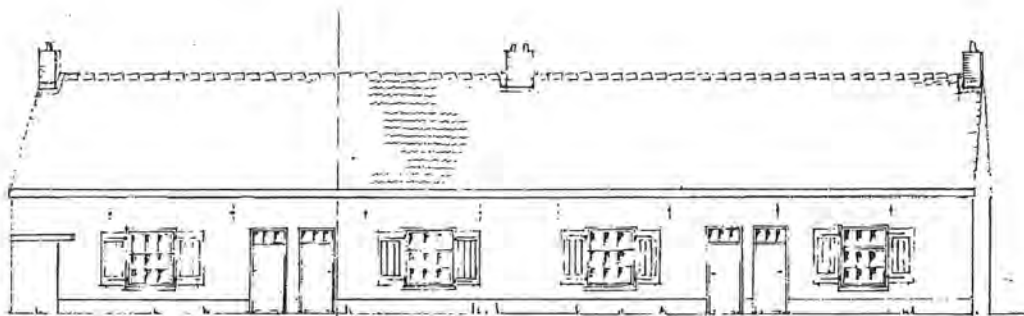
Vier jaar later (30 augustus 1878) kocht meester vleeshouwer Aert Arnoldus de Heus de vier huisjes.

Vredehoop, dat in 1878 aan Arie Kasteleyn werd verkocht, grensde in dat jaar aan de loodgieterswerkplaats van Pieter Gerardus en Johannes Louis Spijker.

Aangezien toen sinds lange tijd een einde kwam aan de koppeling van Vredehoop met Het Klooster, moest het recht van overpad dat al lang bestond opnieuw opgetekend worden. Door één van de huisjes (287, zie kaart) kwam een gangetje dat de Herengrachtbewoners konden gebruiken om naar de Diependaalsche Dijk of de Kaatsbaan te gaan.

Op de 18e december 1893 werd Het Klooster geveild en kocht Gerardus Pieter Spijker de woningen, die nog aan 'verschillende personen verhuurd (werden) voor twee gulden negentig cent per week'. (11)

Hoewel er weer over woningen gesproken

Reconstructie zuid(west)gevel Het Klooster omstreeks 1753.

Bron: Verslag Werkgroep Archeologisch Onderzoek, H.K.M., 1985.

werd, is het twijfelachtig of de woningen daadwerkelijk bewoond werden.

Spijker maakte aan alle twijfel een einde. Hij vestigde hier zijn werkplaats en schonk het geheel na zijn overlijden in 1923 aan zijn knechten Bernardus Steenbrink en Pieter Tukker. In 1927 kocht Piet Tukker Steenbrink uit en was geheel Het Klooster van hem.

Gedurende bijna een halve eeuw oefenden leden der familie Tukker hier hun beroep uit tot het in 1971 aan de heer Westerhoff kwam, die het in 1975 weer aan de heer Langelaan verkocht. Via Langelaan kwam Het Klooster in het bezit van woningbouwvereniging Goed Wonen, die van plan was er kantoorruimte van te maken. Toen deze plannen echter geen doorgang vonden, heeft de heer Diepgrond op de plaats waar eens vier woningen stonden, één woning gebouwd die voldoet aan de eisen van deze tijd.

W. Smits

Noten:

1. Veldhuizen J. van, Maarsseveen in de archieven van de Utrechtse gasthuizen, Orgaan H.K.M. jrg. 7 nr. 4 p. 67-69.
2. Gemeente Archief Maarssen, map Huis ten Bosch charter van 14 december 1655.
3. R.A.U. Dorpsgerechten 1486.
4. Gemeentearchief Maarssen, map Huis ten Bosch, charter van 4 september 1705.
5. R.A.U. notariële archieven inv. nr. M002a001; hierin wordt gesproken over de koop van Adriaan Parn van twee woningen onder een dak op het Kerkhof. In deze akte wordt hij koster en schoolmeester genoemd.
6. R.A.U. notariële archieven inv. nr. M002a005, akte van 4 december 1733.
7. Zie hiervoor Orgaan H.K.M. jrg. 15 p. 12-15.
8. Verslag Werkgroep Archeologie Historische Kring Maarssen, 1985.
9. R.A.U. notariële archieven inv. nr. Mn 001a013.
10. R.A.U. notariële archieven inv. nr. Mn 002a043.
11. Transcriptie deel 532 no 52 hypotheekregister Utrecht.

N.B. Veel van de gegevens hebben we geput uit het verslag van de Werkgroep Archeologie van de Historische Kring Maarssen.

Het bovenstaande artikel was geschreven vóór het overlijden van de heer Van Veldhuizen. Tijdens gesprekken met hem maakte hij mij duidelijk dat hij het niet eens was met mijn uitleg over het ontstaan van de naam Het Klooster. In verband met een van de boeiende aspecten van het vak geschiedenis, namelijk dat het een discussie zonder eind is, had ik met de heer Van Veldhuizen afgesproken dat hij in een volgend nummer mijn visie zou corrigeren en eventueel nadere gegevens over deze gebouwtjes zou opvoeren, die een bewijs zouden leveren dat Het Klooster een 'dependance' van één van de Utrechtse Kapittels zou zijn. Het zou mij veel genoeg doen als een ander de handschoen, die de heer Van Veldhuizen zo bereidwillig had opgenomen, van hem zou overnemen.

Jan van Veldhuizen

Kort na het verschijnen van ons vorige periodiek bereikte ons het bericht dat 8 februari plotseling, op 83-jarige leeftijd, de heer Jan van Veldhuizen was overleden. Jan van Veldhuizen was op 11 september 1972 één van de tien mensen die het initiatief namen tot oprichting van de Historische Kring Maarssen.

Door zijn enorme verzameling gegevens over de geschiedenis van Maarssen is hij in staat geweest om een aantal artikelen voor het periodiek te schrijven en aan latere auteurs materiaal te leveren of aanwijzingen te geven waar zij dat het beste konden vinden.

De Kring verliest in Jan een gewaardeerd lid.

Mogen zijn vrouw en kinderen troost putten uit de wetenschap, dat zijn vrienden van de Historische Kring Maarssen met gevoelens van dankbaarheid en respect aan hem zullen blijven denken.

Namens bestuur en redactie,

Wallie Smits

Hoe Maarssen de tram miste (1)

Aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw was er in Maarssen bijna geen sprake van openbaar vervoer. Wel reed sinds 1849 de trein Utrecht-Amsterdam, maar deze stopte slechts enkele keren per dag in Maarssen. Bovendien lag het station ver buiten de bebouwde kom van het dorp, zodat van de treinverbinding weinig gebruik werd gemaakt.

Dan was er nog de Stoomboot Maatschappij 'De Vecht' die tweemaal per dag met een stoomboot een geregelde dienst Utrecht-Vreeland v.v. onderhield voor personen- en goederenvervoer.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat door verschillende personen en maatschappijen gedurende een tijdvak van ongeveer veertig jaar, van 1881 tot 1920, meermalen is geprobeerd Maarssen uit zijn 'isolement' te verlossen.

Hoe de vroege vaders uit die tijd op deze pogingen hebben gereageerd wordt duidelijk uit de notulen en aantekeningen van de gemeenteraad over bovengenoemd tijdvak. (1)

In 1881 had Maarssen de eerste mogelijkheid om middels een stoomtramweg een snellere en frequentere verbinding met Utrecht en Amsterdam te krijgen.

Als de voorzitter, burgemeester jhr. Strick van Linschoten in februari 1881 de raadsvergadering heeft geopend, brengt hij ter tafel een 'rekwest van de heer K.H.J.J.

Hirschman, kapitein te Gorkum, inhoudende een verzoek om subsidie, desnoods voor 20 à 25 jaren, tot ondersteuning van de aanleg en exploitatie van een stoomtramweg van Amsterdam naar Utrecht, in aansluiting van de in onderzoek zijnde stoomtramlijn Utrecht-Breda.'

Met het doortrekken van de stoomtramlijn

Stoomboot 'De Vecht' bij de Vechtbrug, met links 'De Eenhoorn', nu R.K. Pastorie.

Foto uit ± 1890.

naar Breda moest het voor Maarssen waarschijnlijk aantrekkelijker worden gemaakt om in te gaan op het verzoek van kapitein Hirschman. Voorwaar grootse plannen.

De raadsleden buigen zich over het verzoek van kapitein Hirschman. Raadslid Ewijck zegt, 'dat hij zich met het bovengenoemd adres geenszins kan vereenigen en hij is niet alleen tegen het verleen van subsidie, maar zelfs ook tegen een betuiging van adhesie, aangezien hij volstrekt geen nut of voordeel ervan inziet dat door deze gemeente een stoomtram wordt gelegd.'

Raadslid Wernink 'is ook tegen de exploitatie van een stoomtram ter voorkoming van ongelukken.'

Nu was de heer Wernink directeur van de Stoomboot Maatschappij 'De Vecht', zodat bij de motivatie van zijn 'tegen' ongetwijfeld enig eigenbelang heeft meegespeeld.

Na sluiting van de discussie stelt de voorzitter voor 'alsnu in principe door stemming te beslissen of de aangevraagde subsidie zal worden toegekend of ontzegd.' Na stem-

ming blijkt, 'dat met vijf tegen één stem, die van de voorzitter', het verzoek om subsidie is afgewezen.

In de vergadering van 19 augustus van hetzelfde jaar komt er weer een plan voor de aanleg van een tramweg ter sprake. Deze keer is het een 'rekwest van de Nederlandsche Tramweg Maatschappij' om haar concessie te verlenen tot aanleg van een stoomtram door Maarssen.

Op advies van B. en W. wordt 'zonder hoofdelijke omvraag besloten aan adressant te berichten, dat indien de aanleg over de Rijksweg geschieden zal, het geven van een concessie niet bij het gemeentebestuur behoort en indien men de lijn over gemeentewegen wenscht aan te leggen de Raad vooraf meerdere inlichtingen zou moeten ontvangen alvorens de zaak goed te kunnen beoordelen.'

Voorlopig kan dus geen besluit worden genomen. Over deze Nederlandsche Tramweg Maatschappij wordt in de notulen niets meer vermeld. Het lijkt erop dat deze poging

in de kiem is gesmoord.

In de notulen van de raadsvergadering van januari 1886 komen we de heer Hirschman echter weer opnieuw tegen. Hij woont nu in Amsterdam en achter zijn naam staat dan O.I. Kapitein. Hij deelt de raad mee dat hij voornemens is een stoomtramweg aan te leggen van Amsterdam naar Utrecht langs de Rijksstraatweg en hij verzoekt aan de bij deze lijn betrokken gemeenten (acht in totaal) een rentegarantie van 3½% over het benodigde kapitaal, wat door hem wordt geraamd op ongeveer één miljoen gulden, voor die tijd een fors bedrag.

Op advies van B. en W. stelt de voorzitter voor 'aan adressant te berichten, dat de raad hoezeer niet tegen de totstandkoming van dit vervoermiddel, echter uit aanmerking en het voor hen nog lang niet zekere der levensvatbaarheid en van het mogelijk financieel bezwaar voor de gemeente, zich genoopt voelt afwijzend op het verzoek te beschikken.' Er wordt nog uitvoerig over het verzoek van kapitein Hirschman gediscussieerd, doch er wordt besloten het advies van B. en W. te volgen. Ook deze tram ging aan Maarssen voorbij.

In december 1889 melden zich de heren G.S. Serlé te Amsterdam en J.A.A. Jonker-gouw te Blerick, die vragen hun vergunning te verlenen voor de aanleg en exploitatie van een paardentram in onze gemeente onder voorwaarden vermeld in het ingebrachte conceptbesluit.

Op voorstel van B. en W. wordt besloten de stukken ter inzage te leggen en in de volgende raadsvergadering te behandelen.

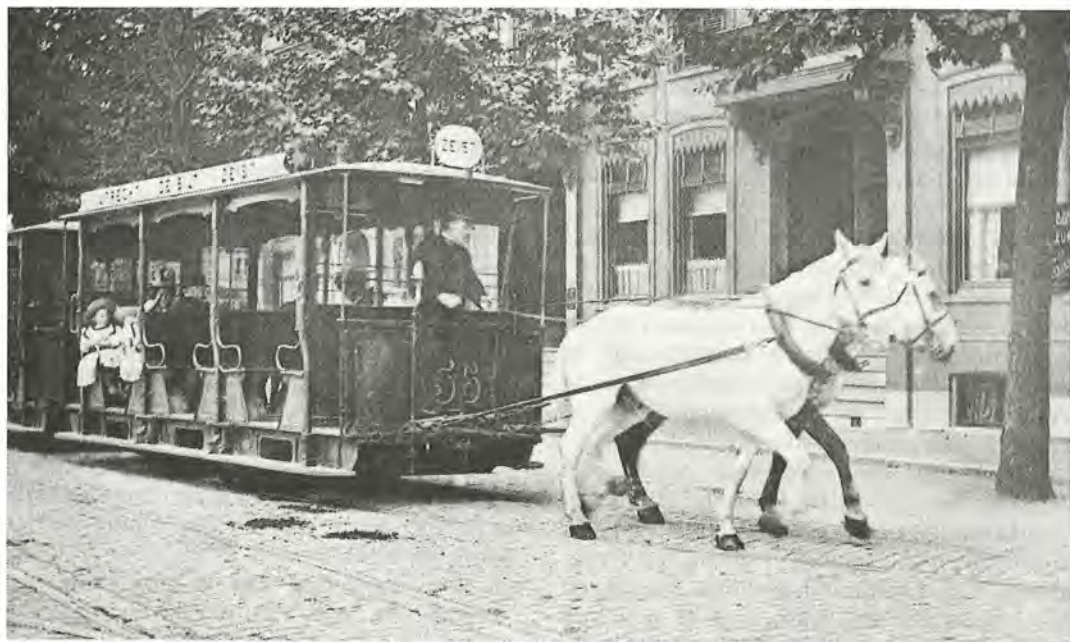
In de daarop volgende vergadering van 3 januari 1890 wordt door de voorzitter eerst in stemming gebracht het voorstel van B. en W. 'van het behoudens nadere voorstelling der voorwaarden, de concessie te verleenen.' Met algemene stemmen wordt hiertoe besloten. Het begint er op te lijken dat men nu toch het belang van een tramverbinding met Utrecht gaat inzien. Na dit besluit wordt, na voorafgaande toelichting door de voorzitter, de door B. en W. voorgedragen 'richting' door Maarssen in behandeling gebracht.

De voorgestelde richting vanaf de Scheepmakerij (hoek Straatweg-Binnenweg) tot aan

Richmond (hoek Kerkweg-Raadhuisstraat) wordt goedgekeurd. De voorgestelde richting vanaf Richmond (door de Raadhuisstraat) tot aan de Breedstraat is reden voor verschil van mening. Raadslid Caspers wenst, ook namens zijn medeleden, in overweging te geven de door B. en W. voorgedragen route over de weg bij Richmond en het postkantoor te wijzigen, 'vooral met het oog op een goede afwatering als waaromtrent huns inziens bij de voorgestelde richting groote bezwaren bestaan, dat bepaald wordt de rails te leggen aan de binnenzijde van de weg. Eerst langs de bomen, vervolgens met behoud van een voetstraat langs het perceel door Van de Velde bewoont, het postkantoor en het gemeentehuis en wijders het straatje bij Van de Velde te verhoogen zoo alles in die zin dat een goed en vrij voetpad om en langs het gemeentehuis tot aan de laan langs Richmond gewaarborgd blijft.'

Aan de hand van deze notulen krijgt men de indruk hoe de Raadhuisstraat er aan het eind van de vorige eeuw uitzag. Aan de rechterzijde en verder langs de Kerkweg, tot aan de Vecht, bevond zich, als afscheiding van het terrein van het Huis Ter Meer, en als afwatering van de straat, een sloot. Aan de linkerzijde was een laan langs de zijgevel en de tuin van Richmond, het huis van Van de Velde, het postkantoor, en op de hoek Raadhuisstraat/Breedstraat, het gemeentehuis.

De Raadhuisstraat wordt in de notulen meestal Dorpsstraat of Dorpsweg genoemd. De voorzitter blijft bij het voorstel van B. en W. om de richting 'aan de buitenkant van de Dorpsstraat te bepalen met behoud van een voetstraatje van 1½ meter breed langs het gemeentehuis en het postkantoor als op zichzelf beter, terwijl concessionarissen op zich nemen voor een goede afwatering te zorgen.' De heer Kuijper Ebbenhout kan zich, nu hij omtrent een goede afwatering wordt gerustgesteld, geheel met het voorstel verenigen. Het voorstel wordt in stemming gebracht en wordt met vier stemmen tegen en drie stemmen voor, die van de heren Peelen, Kuijper Ebbenhout en Wernink verworpen. De vergadering wordt voor enige

Paardentram van Utrecht naar Zeist op het Stationsplein te Utrecht in 1908.

Foto overgenomen uit 'Utrecht rond de eeuwwisseling door H.J.H. Knoester.

tijd geschorst en na heropening stelt de voorzitter namens B. en W. aan de tegenstemmers voor een huns inziens beter voorstel in te brengen. De heer Caspers wenst dan, voor zich alleen, de reeds door hem ingediende route langs de Noord-West zijde van de weg voor te stellen. Ook dit voorstel wordt in stemming gebracht en wordt met vier voor en drie stemmen tegen, van de reeds bovengenoemde heren, aangenomen.

Maar al op 9 januari is de raad weer bijeen en wel op verzoek van de raadsleden Kuijper Ebbenhout en Elling. Zij hebben medege-deeld dat in de vorige vergadering een 'abusieve stemming' heeft plaatsgevonden. De voorzitter geeft de heer Elling het woord, 'als van beide verzoekers alleen tegenwoordig'.

Elling zegt 'dat hij stemmende over de laatst voorgestelde richting van de tramweg langs de Dorpsweg en wel langs de binnenzijde daar vóór heeft gestemd en hem later is gebleken dat hij het voorstel niet goed heeft begrepen en also een abusieve stem had uitgebracht.' De raad besluit daarop een gedeelte der richting opnieuw in behande-

ling te nemen en na ampele besprekingen wordt met algemene stemmen vastgesteld 'dat de tramweg vanaf Richmond tot aan de Breedstraat zal leggen langs de Oostzijde van de weg, maar aan de voorwaarden toe te voegen dat de langs het gemeentehuis en het postkantoor tot aan Richmond bestaande voetstraat blijft bestaan en dus niet mag worden aangewend tot verkrijging van de nodige breedte van de rijweg.

En na letter f. van de voorwaarden wordt met de letter g. nog een voorwaarde toegevoegd: 'De concessionairs zullen de lantaarn staande aan de buitenhoek der Breedstraat en die tegenover het postkantoor, tegelijk met de aanleg van de tramweg aldaar, ten hunne kosten moeten doen verplaatsen naar de binnenzijde van de weg volgens aanwijzing van B. en W., de eerst gemelde lantaarn zal van één uur na zonsondergang tot één uur voor zonsopgang van hunnentwege moeten worden verlicht, van zoverre van gemeente-wege niet wordt voorzien; zullen des verlangd, deze bepaling ook op de andere lantaarn van toepassing zijn.'

Daarna wordt met algemene stemmen nogmaals het besluit genomen de gevraagde

concessie te verlenen.

Bij de ingekomen stukken van de vergadering van 4 maart is een verzoek van de heren Serlé en Jonkergouw om de voorwaarden, waarmee hun vergunning is verleend betreffende de paardentram van Utrecht naar Maarssen, te wijzigen.

Waaruit die wijziging bestaat, wordt uit het vervolg van de vergadering duidelijk.

Want na de toelichting van de voorzitter wordt namens B. en W. aan de raad voorgesteld niet vast te blijven houden aan de verplaatsing van de lantaarns, staande aan de buitenkant van de Breedstraat. Waarop raadslid Caspers zegt dat hij zich met dit voorstel niet kan verenigen, omdat het verplaatsen van de twee lantaarns bij het postkantoor en het gemeentehuis één der hoofdzaken was waarop in de vorige vergadering drie leden met het voorstel van B. en W. instemden. Hij acht, evenals toen, de verplaatsing gewenst en zelfs noodzakelijk ter voorkoming dat de rijtuigen te kort langs het gemeentehuis zullen draaien en het voetpad onveilig zullen maken.

De heer Wernink geeft in overweging de kwestie van het verplaatsen van de lantaarns aan te houden tot de tramweg wordt aangelegd. Dit voorstel wordt in stemming gebracht en met vijf stemmen voor en twee tegen, die van de heren Caspers en Beukhof, aangenomen. Wat later zal blijken een wijs besluit te zijn.

In de vergadering van 15 december 1891 wordt door de voorzitter ter tafel gebracht een rekwist van de heren Serlé en Jonkergouw gericht aan de gemeenteraden van Maarssen en Maarsseveen, om deel te nemen voor een bedrag van f 25.000,- in de kosten van de tramweg Utrecht-Maarssen. Er wordt besloten een commissie te vormen, bestaande uit de voorzitter en de raadsleden Van der Made en Kuijper Ebbenhout om, zo mogelijk met een commissie uit Maarsseveen, deze zaak 'rijpelijk' te onderzoeken.

In de vergadering van 26 februari 1892 wordt door de voorzitter namens B. en W. aan de raad ter kennisneming en behandeling gegeven het rapport met bijbehorende bescheiden van de commissie uit deze raad en uit die van Maarsseveen over bovenstaand

rekest. Maar dan blijkt er ook een rapport uit de ingezetenen te zijn dat niet strookt met de rapporten van de commissies. De raad besluit een beslissing over deze zaak tot een volgende vergadering uit te stellen.

De twee rapporten van de commissies en het rapport van verscheidene ingezetenen van Maarssen en Maarsseveen komen in de vergadering van 24 maart aan de orde. In het rapport van de ingezetenen wordt met klem betoogd dat het zeer wenselijk is dat 'deze zaak in het belang van beide gemeenten' tot stand komt. Met zes stemmen tegen en één stem voor wordt echter besloten niet deel te nemen in het kapitaal, maar een garantie toe te zeggen van 3% per jaar van f 25.000,- gedurende 20 jaar met ingang der exploitatie of zoveel korter als de exploitatie eerder wordt gestaakt.

In de vergadering van 6 mei komt een verzoek ter tafel van de heren Serlé en Jonkergouw om verhoging van de toegezegde garantie, waarop afwijzend wordt beschikt. Maar in de vergadering van 11 augustus valt het doek over de paardentram. Bij de ingekomen stukken wordt een rekest van de heer Jonkergouw aan de orde gesteld met het verzoek om, niettegenstaande zijn vroegere medeconcessionair G.J. Serlé zich heeft teruggetrokken en hij nu niet kan voldoen aan de verplichting tot het storten van het benodigde waarborgkapitaal, waardoor de vergunning zou komen te vervallen, hij toch van de voorkeur daarvan verzekerd zou mogen blijven.

Hij grondt het vooruitzicht van het alsnog later tot stand komen van deze lijn op zijn hoop om te slagen in het vinden van goedkopere trekkracht dan van paarden. B. en W. zeggen dat deze vergunning alleen is verleend voor trekkracht met paarden en zien in het verlenen van uitstel allerlei bezwaren en adviseren daarom de raad de verleende vergunning in te trekken. Zo werd besloten, en ging ook deze tram Maarssen voorbij, en konden de lantaarns op hun plaats blijven staan.

A.H. Hogenhout-Hofman

Noot:

1. Archief gemeente Maarssen inv. nrs. 43 en 44.

De bestuurlijke organisatie van Maarssenbroek door de eeuwen heen

Wie heden ten dage de moderne kantoorflats van Bisonspoor ziet, realiseert zich niet dat Maarssenbroek van oorsprong een agrarisch gebied is. Een gebied dat eeuwenlang hetzelfde aangezicht toonde en dat niet eerder dan in de tweede helft van de 19e eeuw te maken kreeg met ingrijpende veranderingen in het landschap. In deze periode werd de spoorweg aangelegd en het Merwedekanaal gegraven. In de twintigste eeuw vonden de grootste en ingrijpendste veranderingen in het landschap plaats. Van een (voorheen) agrarisch gebied werd Maarssenbroek nu een grote woonwijk met kantoorgebouwen, industrie en de hierbij behorende infrastructuur.

HET GERECHT

Van wanneer Maarssenbroek dateert is niet met zekerheid vast te stellen. Maarssen, gelegen aan de Vecht, is ouder en ontginning van het moerassige gebied wat later Maarssenbroek werd, heeft van hieruit plaatsgevonden.

Van der Linden dateert in zijn boek betreffende de ontginning van de Hollands-Utrechtse laagvlakte de ontginning al van (ver) voor de 12de eeuw.

Hij gaat er hierbij vanuit dat de ontginning vanuit de Vecht is begonnen richting het westen. Op deze wijze werden allereerst Maarssenbroek en Otterspoorbroek ontgonnen. Dat Maarssenbroek van voor de 12de eeuw moet dateren, onderbouwt hij als volgt. Kockengen ligt veel westelijker dan Maarssenbroek en Kockengen is in het bezit van een gedeeltelijk 12de eeuwse kerk; Maarssenbroek moet gelet op de situering (oostelijker en naar de Vecht toe) dus veel ouder zijn dan Kockengen, welk dorp zelf op zijn minst 12de eeuws van oorsprong is.

In 1409 werd Jan van der Meer beleend met tienden en het gerecht Maarssenbroek, waarbij sprake was van voorgangers. Jan van der Meer was een zoon van Johan van der Meer, heer van Ter Meer en Maarssen.

In een later stadium was de bewoner (heer) van de ridderhofstad Bolenstein tevens (ambachts)heer van Maarssenbroek.

Als ambachtsheer bezat men bepaalde rech-

ten waaronder de aanstelling van functionarissen als bijvoorbeeld de schout.

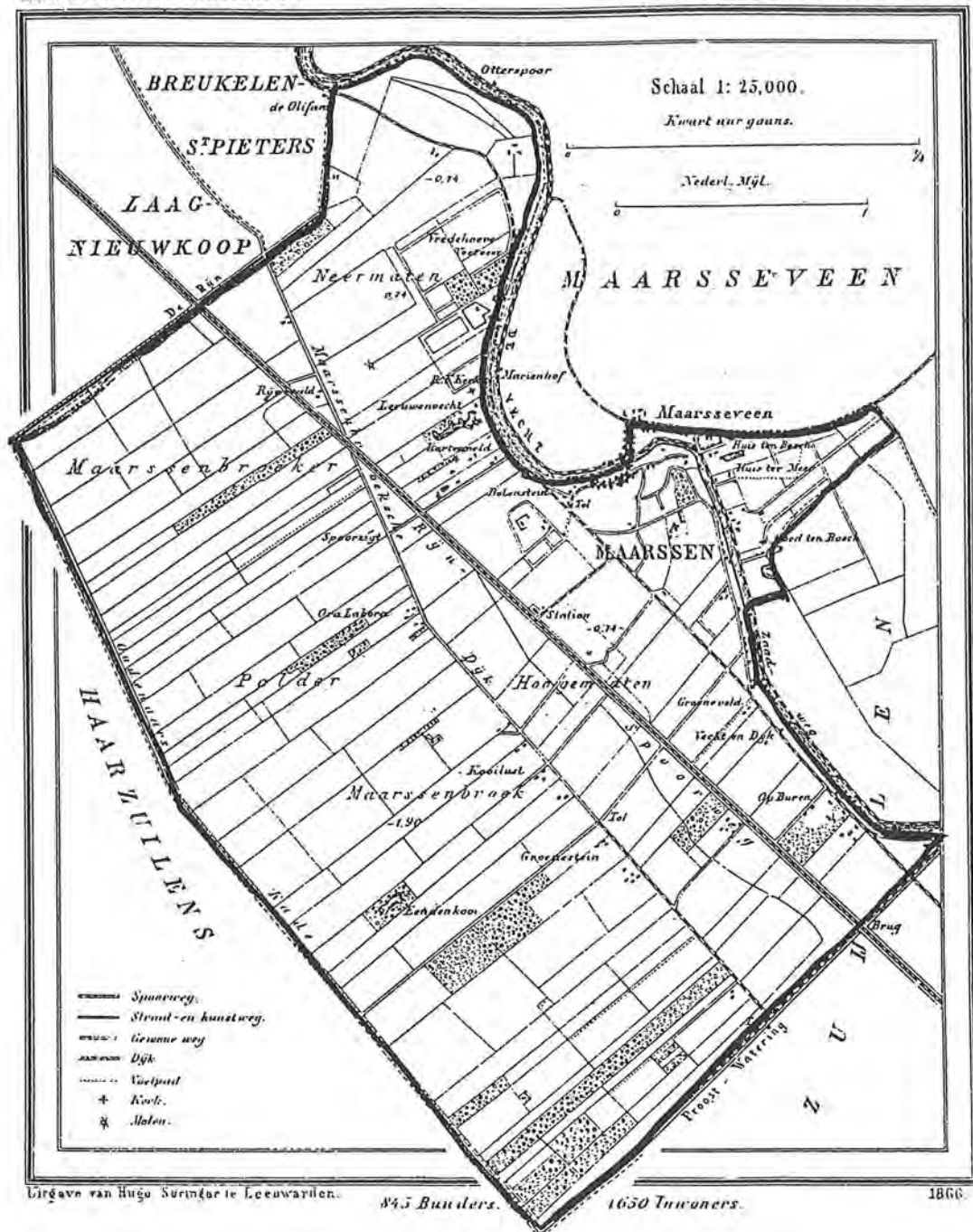
De rechtspraak in Maarssenbroek werd uitgeoefend door de schout en schepenen. Tot 1561 was Maarssenbroek een buurgerecht, hierna werd het een schepengerecht. Ondanks de omvang van het gebied heeft Maarssenbroek tot in deze eeuw slechts een gering aantal inwoners geteld. Dit heeft vanzelfsprekend grote gevolgen voor de samenstelling van bestuurs- en rechtscolleges gehad.

In de 19de eeuw bijvoorbeeld bekleedden hierdoor dezelfde personen tientallen jaren de functie van raadslid. In 1759 bezat Maarssenbroek een schout en 5 schepenen, welke bijgestaan werden door een secretaris met een bode. Zittingen vonden plaats in het 'rechtshuys' de Prins dat in Maarssen stond en ook bewoond werd door de bode.

Saillant detail was dat aangegeven werd dat de schepenen 'veeltyds en meerendeels Roomschegezin' waren (1); dit was blijkbaar een opzienbarend feit.

In 1811 werd de rechtspraak qua taak losgeweekt van de gerechten en opgedragen aan afzonderlijke en dus onafhankelijke organen. De gerechten behielden hun bestuurlijke taken en zouden zo de voorloper vormen van de huidige gemeenten.

Maarssenbroek werd in 1798 samen met de gerechten Maarssen en Nieuw-Maarsseveen samengevoegd tot één gerecht. In 1801

werden Maarssen en Maarssenbroek verenigd om 11 jaar later samengevoegd te worden tot de gemeente Maarssen.

In 1815 zouden beide gemeenten weer zelfstandig worden, althans volgens Perks. (2) Er bestaat een mogelijkheid dat pas in 1818 Maarssenbroek weer zelfstandig werd. In 1857 werd Maarssenbroek echter definitief opgeheven als zelfstandige gemeente en bij Maarssen gevoegd.

DE GRONDVERGADERING

Het besluit d.d. 13-5-1799 van het Vertegenwoordigend Lichaam van de Bataafse Republiek regelde ondermeer de samenstelling en taken van de grondvergaderingen.

De grondvergaderingen waren kiescolleges samengesteld uit de stemgerechtigde ingezetenen. Afhankelijk van de vraag of de verkiezing het Vertegenwoordigend Lichaam of de Departementale Besturen betrof, vergaderde de grondvergadering jaarlijks de laatste dinsdag van mei, resp. de laatste dinsdag van juni. Het Uitvoerend Bewind verzorgde de convocatie en het gemeentebestuur bepaalde het uur. Tevens diende het gemeentebestuur voor een vergaderlokaal, de acte van staatsregel, een exemplaar van eerdergenoemd besluit van 13-5-1799, de kiezerslijst, een stembus, lak, zegels en schrijfbehoeft zorg te dragen.

Van de aanwezige stemgerechtigden werd de oudste aanwezige benoemd tot provisioneel voorzitter, de jongst aanwezige tot secretaris. De stemgerechtigden moesten hun stemrecht aantonen; overigens was dit stemrecht alleen van kracht binnen de grondvergadering waartoe hij behoorde.

Via een geheime stemming werden vijf stemopnemers benoemd. Degene die de meeste stemmen gekregen had, werd voorzitter, de overige werkzaamheden werden onderling geregeld.

Elke stemgerechtigde legde voor aanvang van de vergadering de belofte af zich te houden aan de verklaring trouw te zijn aan de Bataafse Republiek en tegenstander te zijn van stadhouderschap, aristocratie en 'regeeringloosheid'. De stemopnemers droegen zorg dat geheimhouding in acht genomen werd en dat er geen kandidaten

naar voren werden geschoven. De voorzitter, secretaris en drie stemopnemers brachten eerst hun stem uit, waarbij overleg uitgesloten moest zijn! De gekozen kiezers mochten niet afzien van hun benoeming, tenzij de grondvergadering de aangevoerde reden(en) accepteerde. De kiezer(s) en de plaatsvervanger(s) kregen een lastbrief van de grondvergadering mee, waarbij ze gerechtigd werden hun stem(men) uit te brengen in hetzij de districtsvergadering (verkiezing voor het Vertegenwoordigend Lichaam) hetzij de ringvergadering (verkiezing voor het Departementaal Bestuur).

DE GEMEENTE

Ondanks het gegeven dat in 1813 Nederland weer een zelfstandige staat werd en op het gebied van bestuurs- en rechtspraakregels grote veranderingen plaatsvonden, bleef een onderscheid bestaan tussen de steden en de gemeenten op het platteland.

In 1816 werd voor de provincie Utrecht een afzonderlijk reglement opgesteld voor de plattelandsgemeenten.

Elke gemeente werd bestuurd door een schout en een gemeenteraad, bijgestaan door een secretaris. De schout werd voor zijn dagelijkse taken bijgestaan door twee uit de gemeenteraad gekozen assessoren.

In 1825 kwam een reglement tot stand dat voor alle provincies gold; tot dan toe was per provincie een afzonderlijk reglement opgesteld voor de plattelandsgemeenten. In plaats van een schout werd er nu een burgemeester benoemd. De gemeenten werden nu bestuurd door een burgemeester, 2 assessoren en een gemeenteraad. Samen met de burgemeester vormden de assessoren het dagelijks bestuur, vergelijkbaar met het huidige college van burgemeester en wethouders.

De gemeentewet van 1851 maakte geen onderscheid meer tussen steden en plattelandsgemeenten.

Aan het hoofd van de gemeente kwam de gemeenteraad te staan, met een college van burgemeester van wethouders als dagelijks bestuur. Dit college diende naar de gemeenteraad toe verantwoording af te leggen voor het door haar gevoerde beleid. De raads-

leden werden gekozen door stemgerechtigde inwoners van de gemeenten. De wethouders werden door en vanuit de raad gekozen. De burgemeester werd door de Kroon benoemd.

Ron van Maanen

Noten:

1. Geheym-schrijver van Staat- en Kerke der Vereenigde Nederlanden Beginnende met die van de Provincie Utrecht, etc. Utrecht/Amsterdam 1759.
2. W.A.G. Perks, Geschiedenis van de gemeentegrenzen in de provincie Utrecht van 1795 tot 1940.

Hongerend Rusland

In het najaar van 1989 groeide in de Sovjet Unie de vrees dat ten gevolge van allerlei omstandigheden de winter van 1989/90, wat de voedselvoorziening betrof, wel eens op een catastrofe zou kunnen uitlopen.

Hoewel in West-Europa verschillend gedacht werd over de noodzaak van hulp aan de Sovjet Unie, besloten een aantal groeperingen toch over te gaan tot het bieden van hulp en organiseerden allerlei acties om de 'Russen de winter door te helpen'.

De aktie in Nederland bracht ongeveer 24 miljoen gulden op, maar op het moment dat dit stukje geschreven wordt (februari 1990), zijn er nog geen goederen naar de Sovjet Unie gezonden omdat de noodzaak daarvan nog niet echt duidelijk zou zijn en ook omdat men door de activiteiten van de Sovjet autoriteiten in de Baltische Staten even wilde wachten of men zich nog wel geroepen voelde om een land, dat zo lichtvaardig omspringt met de begrippen democratie en vrijheid, onze sympathie nog wel verdient.

Buiten deze discussie om doken ook verhalen op dat de corruptie in het bestemmingsgebied zo groot zou zijn dat het grootste gedeelte van de goederen bij ambtenaren of leden van het Rode Leger zou belanden.

Ook in het verleden is het gebied dat nu de Sovjet Unie omvat al vele malen geteisterd door het spook van de hongersnood.

Kort na de Russische Revolutie brak een periode aan waarin de Bolsjewieken (de Roden) in een burgeroorlog gewikkeld waren met allerlei groeperingen die hun macht wilden breken (de Witten).

Tijdens deze burgeroorlog, die tot 1922 zou duren, werden hele streken verwoest, hetgeen tot gevolg had dat in de winter van 1921/22 een zeer ernstige hongersnood uitbrak die velen het leven kostte.

Reeds 25 oktober 1925 kwam op het gemeentehuis van Maarssen een brief binnen van de 'Algemeene Commissie voor Buitenlandsche Nooden'.

De brief beschreef de toestand waarin velen in de Sovjet Unie verkeerden:

'De hongersnood in Rusland is zoo hoog gestegen, dat elke andere overweging moet zwichten voor de vraag: hoe kan daarin geholpen worden en welk aandeel kan ons volk in die hulp nemen?'

Vijf-en-dertig millioen menschen worden niet slechts bedreigd door het spook van den hongerdood, doch velen zijn er reeds door aangegrepen. In honderdduizenden gezinnen heeft men de hoop op uitkomst schier opgegeven en wacht men gelaten op het einde, dat zichtbaar nadersluipt. De korenschuren staan ledig; zelfs het zaaikoren is opgegeten. Het vee is verkocht of afgeslacht, omdat er geen voedsel meer voor te vinden

was. Paarden zijn er welhaast niet meer of het enkele trekdiertje, dat nog gevonden wordt, mist de kracht om een ploeg te trekken. Zelfs het gras en de kruiden, waarvan de laatste maanden menschen leefden en een zoogenaamd brood bereidden, is gaan ontbreken. Uitgeteerde kinderen, krachteloos en wasbleek, wachten zielloos op den dood, die onverbiddelijk nadert en reeds de handen steekt naar zijn prooi. Straks zullen dikke sneeuwlagen het oosten van Europa bedekken als een menselijke lijkwade, gespreid over een eindeloos doodenveld.

En zou ons volk, dat schier aan niets gebrek heeft, dit onbewogen aanzien?

'Ja', hebben we iemand hooren zeggen, 'het is wel hard, het is wel allerverschrikkelijkst, maar is het niet het onvermijdelijk gevolg van een regeeringstelsel, dat op onverantwoordelijke wijze de bronnen der volkswelvaart heeft uitgeput en ten slotte doen opdrogen? Het is een Godsoordeel, waarin wij menschen niet mogen ingrijpen'.

Wat hiervan aan zij, kunnen wij niet beoordeelen.

Maar dit is in elk geval wel zeker, dat de rampzaligen die daar thans in Oost- en Zuid-Rusland te gronde gaan, aan dat stelsel geen deel hadden. Zullen wij deze diep ongelukkige, reeds lang vertwijfelde slachtoffers laten bezwijken en niet de handen uitstrekken, om althans eenigen hunner te redden en te behouden?

'Nee', zeggen wij, 'daar moet, daar zal geholpen worden.'

Zijn onze krachten gering, naar de mate dier krachten zullen wij in elke geval het onze doen. Het Nederlandsche volk zal het lijdende Russische volk niet aan zijn lot overlaten.'

In de brief, waarin duidelijk wordt dat we met een doopsgezinde organisatie te maken hebben, die in het begin de opzet had om hulp te bieden aan doopsgezinden in de Sovjet Unie, maar later de hulp moest aanbieden aan iedereen die noodlijdend was, probeerde men het wantrouwen omtrent de uiteindelijke bestemming der goederen weg te nemen:

'Maar, vraagt men misschien, zal onze hulp er kunnen komen, zal ze werkelijk de

noodlijdende zelf bereiken en zullen onderweegs Sowjet-ambtenaren, roode-armeesoldaten of plunderende rooversbenden er zich meester van maken?

Hierop kunnen wij antwoorden: 'Nee, de weg staat voor ons open, de sleutel van Rusland is vertrouwensvol in onze handen gelegd.'

Op 1 September jongstleden zonden wij onzen vriend ds. Jacob Koekebakker, Doopsgezind predikant te Middelburg, naar Moskou om er poolshoogte te nemen en met de Sowjet-autoriteiten van Rusland en de Oekraïne te raadplegen.

Hij heeft de verre en niet ongevaarlijke reis gelukkig ten einde gebracht en kwam weer thuis met een goed contract, geteekend door den gedelegeerde der genoemde Sowjet-regeeringen, den heer Kameneff.'

Hetzelfde wantrouwen wordt verwoord in de Volkskrant van zaterdag 16 februari, nu echter van het jaar 1991.

In een artikel over de voedselhulp aan de Sovjet Unie door de stichting 'Voedselhulp aan Russen' wordt het angstbeeld van de voorzitter van deze stichting, jonkheer F. Sickinghe, omschreven:

'Jonkheer mr. F. Sickinghe kan hem al uittekenen. De foto, die volgende maand of zo de Nederlandse krantoredacties bereikt en die een beeld geeft van een Russische soldaat met Nederlands voedselpakket in de hand. Er zal dan op die redacties handwringend een aanvang worden gemaakt met het componeren van een aijznurig bij-schrift, zo voorziet de jonkheer.'

VOEDSELHULP IN HANDEN SOVJET-LEGER of SOVJET-MILITAIEN DAN-KEN MARCEL VAN DAM. Zoiets zal het wel worden.'

In tegenstelling tot de inzameling van het najaar van 1990, werd die van 1921/22 gedragen door brede lagen van de bevolking.

Maar liefst veertien comité's of organisaties deden aan de inzamelingsactie van 1921/22 mee.

Om een indruk te geven van de brede steun geven we hieronder de namen van de deelnemers:

1. het Nansen Comité;
2. het Algemeen Nederlandsch Vakverbond;
3. het Christelijk Nationaal Vakverbond;
4. het Nederlandsche Roode Kruis;
5. het Centraal Bureau voor de Roomsche Katholieke Sociale Actie;
6. het Bilthovensche Comité tot steun aan Rusland;
7. de Bond van Intellectueelen tot hulp voor de Russische honger-lijdenden;
8. het Nederlandsche Comité voor hulpverleening aan Russische mannen en vrouwen van wetenschap.
9. het Algemeen Comité tot steun aan de hongerenden in Sovjet-Rusland;
10. het Comité tot het organiseren van den steun aan de door de droogte geteisterde bevolking van het Russische Wolga-gebied;
11. het Internationaal Verbond van Vakvereenigingen;
12. de Nederlandsche Studenten Organisatie;
13. Bond van Comité's voor Hulpverleening aan de Noodlijdenden in Rusland;
14. Algemeene Commissie voor Buitenslandsche Nooden.

Zowaar een zeer brede steun in een tijd dat men een grote vrees had voor het 'goddeloze' Bolsjewisme.

In november 1921 besloten al deze organisaties zich te verenigen in een overkoepelende 'Bond van Comité's voor Hulpverleening aan de Noodlijdenden in Rusland'.

Deze bond zou eenheid proberen te brengen in de hulpverlening.

In de eerste maanden van 1922 werden door enkele ingezetenen van Maarssen een aantal collectes gehouden.

Uit brieven van de burgemeester aan de commissaris van de Koningin blijkt dat zowel mejuffrouw Van der Woude als mejuffrouw Reith het voornemen hadden een collecte te organiseren. Mejuffrouw Van der Woude diende een aanvraag in om namens het Nansen-comité te collecteren en mejuffrouw Reith namens het Bureau der Roomsche Katholieke Sociale Actie.

Hoewel burgemeester Eggink geprobeerd heeft de dames tot samenwerking te bewegen

is dit op niets uitgelopen en opereerden de beide dames zelfstandig en binnen hun eigen kring.

Mejuffrouw Van der Woude haalde in totaal f 47,85 op en mejuffrouw Reith wist onder de rooms-katholieke ingezetenen f 234,- bij elkaar te collecteren.

Van het Nansen-comité is bekend dat zij een onderafdeling was van het Internationale Rode Kruis en van oorsprong Internationale Unie tot redding van het Kind genoemd werd.

Zij organiseerde in de Sovjet Unie de zogenaamde 'Kinderkeukens' en stond onder leiding van de 'Hooge Commissaris' der Unie Fridtjof Nansen, wiens naam al vrij spoedig gebruikt werd als aanduiding van de Internationale Unie.

In een brief, die 16 juni 1922 binnen kwam bij B. en W. van Maarssen gaf het Nederlandsche Nansen Comité een overzicht van de inkomsten en uitgaven tot dat moment.

Er was in Nederland, alleen al door hen, f 350.000,- opgehaald.

Voor dat geld had men 685 ton roggemeel naar het hongergebied gestuurd, een belangrijk deel van de lading voedsel, die de schepen 'Gouwestroom' en 'Carna' naar de Sovjet Unie hadden gebracht, gefinancierd en ook nog eens f 60.000,- afgedragen aan het Hoge Commissariaat in Genève voor de aankoop van levensmiddelen, die via de Zwarte Zee naar het hongergebied waren gegaan.

Met het nog resterende geld wilde men half mei (de brief is dus wel erg laat behandeld of binnengekomen) het stoomschip 'Warszawa', dat de Holland-Amerika-Lijn gratis ter beschikking had gesteld, volladen en laten opstomen naar de Oostzeehaven Petrograd. Hiervoor was echter nog f 200.000,- nodig. Om dit geld bij elkaar te krijgen, vroeg het Nederlandsche Nansen Comité nogmaals aan de burgemeester toestemming om een collecte te mogen houden.

Begin juli 1922 antwoordde burgemeester Eggink echter dat er buiten de twee hierbovengenoemde collectes ook nog enkele uitvoeringen gehouden waren o.a. door de Christelijke zangvereniging Excelsior, en dat er volgens hem 'geen aanleiding bestaat

nogmaals eene inzameling van gelden te organiseeren'.

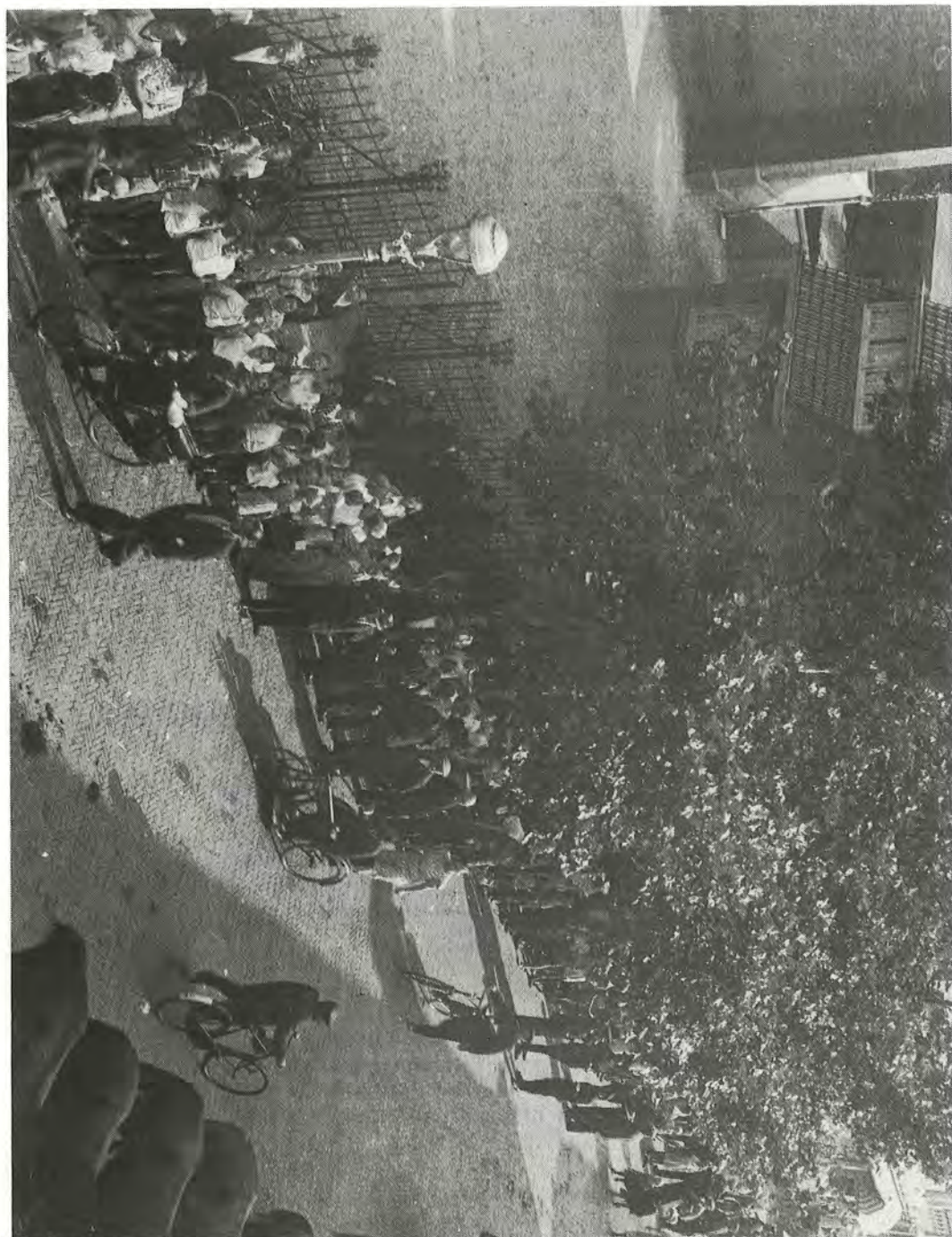
Wallie Smits

Noot:

Alle gegevens zijn afkomstig uit het Gemeentearchief
Maarssen 1814-1938, inv. nr. 1004.

Inhoudsopgave orgaan van de Historische Kring Maarssen 17e jaargang 1990

R. van Maanen	: Waar lag Neerdijk?	23
	De wijkindeling in Maarssen en Maarsseveen in 1860	50
W. Smits	: Dagboek 1945 (van de heer Reith)	2
	De eigenaren van Huis ten Bosch	33
	Maarssen, zoals het eens was	49, 80
	Belgische vluchtelingen in Maarssen	53
	Seigneuren in het zeventiende eeuwse Maarssen	63
	Jongenstronaat Sint Pancratius 1908-1933	71
	Excelsior 90 jaar	77
I.G.M. van Veggel-Teijink	: Kringnieuws	1, 21, 41, 61
J.W.Verhoef	: De beginjaren van de S.D.A.P. in Maarssen I	27
	De beginjaren van de S.D.A.P. in Maarssen II	42
	Feestdrank gewijd aan den edelachtbaren heer burgemeester van Maarssen en Maarsseveen, 3 april 1866	78
Varia	: Van de redactie	1, 40, 42, 63
	Inhoudsopgave orgaan van de Historische Kring Maarssen, 16e jaargang 1989	20
	Reacties van lezers	40, 76

De Maarssense Breedstraat ±1941. De bevolking was op deze foto van de heer Reith samengestroomd om te kijken naar de paardenvordering van de Duitse bezetter. Oudere Maarssenaren zullen onder de aanwezigen ongetwijfeld een aantal bekende gezichten aantreffen.

W. Smits

CAFE-RESTAURANT

"GEESBERGE"
aan de Vecht
MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

Van Dwarsdijk tot Zwanenkamp

Van grachtenpand tot boerderij

Uw makelaar
Uw verzekeringsadviseur

Maarssen - Raadhuisstraat 31 - tel.: 64 644
Maarssenbroek - 'Bisonstaete' Bisonspoor 1211 - tel.: 67 791

Zet de tijd even stil voor een bezoek aan Café Ome Klaas.

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederland's oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel. 03465 - 61409.